

4. Єрмакова Н.А. профессиональной подготовке педагогических кадров / Н.А. Єрмакова // Дошкольное воспитание. – 1996. – № 10. – С. 99–100.
5. Педагогика. Педагогические теории, системы, технологии / [под ред. С.А. Смирнова]. – М., 2000.
6. Пісоцька Л.С. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних закладів до управлінської діяльності / Л.С. Пісоцька // Неперервна професійна освіта: теорія і практика : зб. наук. праць : у 2 ч. / [за ред. І.А. Зязюна та Н.Г. Ничкало]. – К., 2001. – Ч. 2. – С. 90–93.
7. Положення про дошкільний навчальний заклад : затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 12.03.2003 р. № 305 // Урядовий кур'єр. – 2003. – № 51. – С. 2–6.
8. Удосконалення професійної підготовки спеціалістів дошкільного профілю / [упоряд. Л.В. Артемова, Н.В. Лисенко]. – К., 1996. – 206 с.
9. Шарапов О.Д. Економічна кібернетика : навч. посіб. / О.Д. Шарапов, В.Д. Дербенцев, Д.Є. Семьонов. – К. : КНЕУ, 2004. – 231 с.
10. Штофф В.А. Моделирование и философия / В.А. Штофф. – М. : Наука, 1966. – 300 с.

ПОЛЯКОВА І.В.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЯКОСТЕЙ КРЕАТИВНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Соціально-економічні перетворення в Україні змінили парадигму освіти й зумовили необхідність переходу на адекватну їй інноваційну систему креативної освіти. Її мета – формування високодуховної творчої особистості, готової не тільки глибоко усвідомлено і системно сприймати навчальну інформацію, самостійно вести пошук нових знань, генерувати нові ідеї, але й мати потребу в творчості, у безперервному творчому саморозвитку, потребу в творчому способі життя, що дасть змогу максимально ефективно, творчо самореалізуватися в майбутньому.

І якщо вчитель хоче мати попит у новому освітньому соціумі, його діяльність має бути креативною. Щоб бути успішним у професійній сфері, необхідно розвивати свою ерудицію, інтелектуальну культуру, тобто бачити проблеми, володіти сучасною методологією творчості, методами постановки і вирішення творчих завдань.

Мета статті – розглянути проблему формування якостей креативності у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Значний внесок у вивчення творчої (креативної) діяльності учнів зробили такі дослідники феномену креативності, як: зарубіжні – Дж. Гілфорд, Е. Торренс, К. Тейлор; вітчизняні – А. Воронін, Т. Галкіна, В. Дружинін,

В. Звягінський, Н. Кузьміна, Я. Пономарьов, Л. Хуснутдинова, О. Щербаков та інші.

З огляду на праці науковців креативність прийнято розглядати як “творчість”, творчі здібності людини як певну особливу властивість (стійку особливість) людського індивідууму, що зумовлює здатність виявляти соціально значущу творчу активність.

На формування та розвиток креативності мають вплив особисті якості учня, а також емоційні та мотиваційні фактори. Водночас у психолого-педагогічній науці немає єдиної думки щодо мотиваційних характеристик креативності. Одні вважають, що креативний індивід намагається найкраще реалізувати себе, максимально відповідати своїм можливостям, оволодівати новими видами діяльності. Інші вважають, що мотивація креативних здібностей учнів полягає у прагненні до ризику, перевірці меж своїх можливостей.

Т. Галкіна і Л. Хуснутдинова у своїх дослідженнях підтвердили думку про те, що оригінальні ідеї приходять не на перших стадіях вирішення креативних завдань, а вже в процесі їх вирішення. Вони довели, що творчі здібності мають бути сформовані, і лише потім вони можуть отримати можливість для своєї реалізації. Стимуляція мовленнєво-мисленнєвої креативності може бути створена шляхом настанов учнів на творчу оригінальну відповідь і це більшою мірою впливає на продуктивність низькокреативних людей [4].

Гуманістична орієнтація освіти змінила уявлення про її мету й завдання, поставивши в центр уваги комплекс соціальних цінностей, орієнтацію на базову гуманізацію культурного розвитку, творчу реалізацію особи. У зв'язку з цим на сучасному етапі відбувається перегляд змісту і техніки освіти, у тому числі й у вищій школі (Л. Виготський, А. Асмолов, Є. Бондаревська, І. Котова, А. Леонт'єв, А. Непомнящий, А. Петровський, К. Роджерс, В. Тугарінов, В. Чудновський, Є. Шиянов, Г. Пономарьова, О. Молчанюк, Л. Нечепоренко, І. Прокопенко, І. Якиманська).

Широке використання в педагогічній теорії і практиці термінів “самоврядування”, “саморозвиток”, “власна активність”, “самоосвіта” засвідчує актуальність особистісно орієнтованого підходу в навчанні й освіті. Всі ці терміни об'єднує те, що сам суб'єкт ініціює й організовує процес свого навчання, освіти та розвитку, тобто студент із самого початку освітнього процесу є суб'єктом пізнання.

Ми згодні з думкою Є. Бондаревської, що засоби підтримки мають бути цілеспрямованими:

а) загальна педагогічна підтримка всіх (уважне, привітне ставлення до студентів, залучення їх до планування навчально-пізнавальної діяльності, створення ситуації взаємонавчання, використання діяльнісного змісту навчання, навчальних ігор, різноманітних творчих робіт, позитивної оцінки їх досягнень, діалогічного спілкування тощо);

б) індивідуально-особистісна підтримка (виявлення індивідуальних проблем студента; тактовна діагностика розвитку, виховання і навчання, а також відстежування процесу розвитку кожного; дозування необхідності педагогічної допомоги і підтримки залежно від індивідуальних особливостей студента тощо).

Особливу і постійну увагу в процесі підготовки фахівця необхідно приділяти формуванню таких його якостей, як:

- уміння бачити зміст навчальної діяльності не у вузькопредметних рамках, а в межах широкого освітнього простору, де можливим буде здійснення закладеного потенціалу;

- здатність і готовність до оволодіння педагогічними технологіями виховання і навчання як цілісною сукупністю різноякісних засобів (дидактичних, психолого-педагогічних тощо), виходячи із потреб особи;

- уміння міркувати з приводу власних знань, цінностей і морального вибору;

- бажання і готовність до проведення психолого-педагогічних досліджень;

- оволодіння основами педагогічної майстерності (наприклад, здатності ефективно взаємодіяти із самим собою й іншими людьми, рефлексувати тощо).

На думку О. Молчанюк, сучасна діяльність педагогів має бути різноманітною, варіативною, такою, що враховує потреби і можливості студента; гнучкою, адаптивною, здатною реагувати на зміни в освітньому просторі; неповторною, особливою творчою – за характером, спрямованою на самореалізацію та саморозвиток особистості [9].

Головне завдання викладача-майстра:

- навчити студентів учитися, тобто з пасивних виконавців вказівок викладача перетворити студентів в активних суб'єктів власного навчання;

- сприяти створенню ситуацій успіху, умов для самовираження і самореалізації;

- сприяти успішній діяльності студентів у процесі навчання як на заняттях, так і в позааудиторній роботі.

Сучасний викладач має бути справжнім майстром своєї справи – досконало володіти прийомами педагогічної майстерності.

Сьогодні особливого значення набуває професійна майстерність викладача, уміння тонко інструментувати вплив на особистість і будувати його як психологічно обґрунтований акт. Вирішальною умовою ефективності процесу навчання студентів є застосування необхідних педагогічних методів і прийомів.

Педагогічна майстерність включає основні підсистеми: педагогічна технологія; педагогічна творчість; педагогічна культура; знання предмета; педагогічний стиль.

Згідно з Б. Тепловим, “творчою діяльністю” у прямому значенні слова називається діяльність, що народжує нові, оригінальні продукти високої суспільної цінності [4].

Дослідженнями А. Мелик-Пашаєва встановлено, що деякі особисті якості цілком безумовно сприяють творчості. Це, перш за все, сприйнятливність до нових ідей, творча сміливість, допитливість, спостережливість, здатність дивуватися, здатність долати стереотипи, схильність до ігор [8].

На думку А. Олах, на креативність сприятливо діють такі чинники, як радість, пристрасність, прагнення до домінування, ризику, тяжіння до незалежності, порушення порядку, подолання відчуття страху, фрустрації [11].

В. Моляко називає такі складові творчого потенціалу: прагнення до розвитку, духовного зростання; здатність дивуватися, розгубленість при зіткненні з новим або незвичайним; здатність до швидкого здобуття нових знань; здатність повністю орієнтуватися в проблемі; спонтанність, безпосередність; спонтанна гнучкість; адаптивна гнучкість; оригінальність; дивергентне мислення; сприйнятливність (“відвертість”) щодо нового досвіду; здатність легко долати розумові межі тощо [12].

За словами В. Сухомлинського, проблема творчості – одна з ділянок педагогічної цілини. Він дуже точно помітив: “Якщо в педагогічному колективі є талановитий, закоханий у свою справу викладач математики, серед учнів обов’язково виявляться здатні і талановиті математики. Немає гарного вчителя математики – немає і талановитих учнів; у цьому випадку той, хто володіє математичними здібностями, ніколи не виявить їх. Учитель – це перший світоч інтелектуального життя...” [16].

Які ж якості творчого викладача впливають на формування якостей креативності, необхідних для організації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи? Ми згодні з думкою педагога і психолога В. Пиппа, що це, перш за все, орієнтація на формування творчої особи учня, заохочення викладачем його уяви, педагогічний такт, артистизм, розвинуте відчуття гумору, вміння ставити цікаві, несподівані, парадоксальні, запитання, створювати проблемні ситуації, вміння стимулювати питання учнів [13].

Й. Синиця звертає увагу на педагогічний такт, що розвиває творчість учня, оскільки передбачає потужну мотивацію навчальної діяльності. Якщо учень відчуває упевненість вчителя в тому, що учень оволодіє даним матеріалом, що труднощі будуть подолані, незважаючи ні на що, ця упевненість передається і учням, їх воля й інтелект мобілізуються, активізуються. І навпаки, щонайменша нетактовність паралізує особу, учень замикається в собі, озлоблюється [15].

Н. Кузьміна і В. Кан-Калик виділяють артистичність як одну з якостей творчого вчителя. Потрібно визнати, що багато вчителів соромляться виявляти свої артистичні дані і не прагнуть їх розвивати в собі. Неувага до цієї складової педагогічної праці починається ще в педагогічному вузі і проходить крізь усе життя інших педагогів.

Чому ж артистизм вчителя індукує творчість учнів? Йдеться не тільки про зовнішні чинники (інтонація, міміка, жест, поза), хоч і вони мають важливе значення для створення творчої атмосфери на уроці.

Артистизм – це здатність перевтілення, миттєвої трансформації в нові образи, перехід у нові ситуації і, найголовніше – уміння жити тими ідеями, які вчитель передає учням на уроці [5; 6].

А. Лук зауважує на деякі портретні штрихи людини як суб'єкта творчості:

- прагнення студентів критично ставитися до викладачів і навчальних програм (студенти самі вирішують, яким предметом і якою темою їм зайнятися);

- схильність до ігрової взаємодії з партерами, прагнення навіть складні питання вирішувати в гумористичній формі; разом із цим можна вказати на бажання постійно бути вільним від стереотипів, бути розкріпаченим, що передається в упевненості в собі, у відчутті власної гідності і умінні говорити з кафедри;

- прагнення зосереджувати увагу і утримувати її на будь-якому питанні;

- бажання у своїх роздумах спиратися на першоджерела, тлумачні, енциклопедичні словники;

- прагнення виявляти проблеми там, де іншим усе зрозуміло, і сумніватися в загальноновизнаних істинах;

- прагнення оперувати з нечітко визначеними поняттями [7].

Чи можна навчитися творчості? Це питання є актуальним на сучасному етапі і постійно обговорюється у будь-якій педагогічній аудиторії: серед науковців, викладачів вищих шкіл, учителів, керівників шкіл і органів народної освіти, методистів.

Існує точка зору (І. Волков, В. Дружинін, А. Лук), що можливість творчості пов'язана з наявністю у педагога інтуїції. Інтуїція є здатністю щодо розуміння істини шляхом безпосереднього бачення її без обґрунтування за допомогою доказу [7]. Згідно з В. Дружиніним, інтуїція – це “процес несвідомого вирішення інтелектуального завдання, супроводжується переживанням “безсумнівної правильності” [2, с. 64].

Ми впевнені в тому, що накопичення досвіду, вивчення творчої діяльності колег, розвиток усіх сфер особистості вчителя створюють передумови для розвитку інтуїції, підвищують імовірність творчих рішень.

Проаналізувавши вищезазначену психолого-педагогічну літературу, ми дійшли висновку, що навчитися творчості можна за умови великого прагнення, чіткої мети, при завзятості і працьовитості, при постійній самоосвіті, розвитку загальної культури особистості.

У психолого-педагогічній літературі широко обговорюється питання про те, які риси особи дають змогу вважати її творчою. Наведемо деякі з них: здатності помічати і формулювати альтернативи, ставити під сумнів на перший погляд очевидне, уникати поверхових формулювань; уміння вникнути в проблему і водночас відірватися від реальності, побачити перспективу (А. Лук); відмова від орієнтації на авторитети; здатність побачити знайомий об'єкт із абсолютно нового боку, у новому контексті (Р. Скульский); відмова від категоричних думок, поділу на біле і чорне; готовність відійти від звичної життєвої рівноваги і стабільності заради невизначеності і пошуку (М. Поташник) [7, с. 14].

Інші автори відносять до ознак творчої особи здатність до асоціювання – здатність до швидкого і вільного переключення думок від руху в одному напрямку до руху в зворотному, здатність викликати у свідомості образи і створювати з них нові комбінації (С. Медник); здатність до оцінних думок і критичності мислення – уміння обрати одну з багатьох альтернатив до її перевірки, здатність до перенесення рішень (Е. Торранс); готовність пам'яті – оволодіння чималим обсягом систематизованих знань, впорядкованість і динамічність знань, а також здатність до згортання операцій, узагальнення і відкидання неістотного (Х. Зіверт) [3; 4]. В. Давидов до ознак творчості відносить здатність побачити ціле раніше, ніж деталі, здатність до перенесення функції одного предмета на інший.

Умови творчості вчителя розкриває ряд авторів (В. Кан-Калик, Н. Кузьміна й інші). Вони вказують на зв'язок творчості вчителя з творчістю учнів й інших учителів; затримку результату і необхідність його прогнозування; атмосферу публічного виступу; необхідність постійного зіставлення стандартних педагогічних прийомів і нетипових ситуацій [5; 6].

Креативний підхід до життя вимагає від людини певної мужності і сили. Автор досліджень, присвячених креативності, В. Козленко звертає увагу на ті чи інші варіанти мужності: це можуть бути упертість, самодостатність, незалежність, сила характеру, сила Его тощо; людина вже не прагне подобатися тим, хто її оточує, відповідати їх очікуванням, вона не боїться бути непопулярною [17].

Над концепцією про складові творчого потенціалу працювали такі автори: І. Волков, В. Давидов, Ф. Іващенко, В. Кан-Калик, Н. Кузьміна, А. Матюшкін, А. Мелик-Пашаєв, Г. Парсонс, В. Пипп, Я. Пономарьов.

Опрацювавши дослідження вищезазначених науковців, ми встановили і виділили якості, що сприяють педагогічній творчості, а також дають змогу

виявити і розвинути творчий потенціал студента: націленість на формування творчої особи вчителя; педагогічний такт; заохочення вчителем уяви учнів; артистизм (уміле використання міміки, пантоміміки, володіння своєю особою, голосом, управління своїм самопочуттям з метою впливу на слухача, залучення його до співтворчості); розвинуте відчуття гумору; уміння ставити цікаві, несподівані, парадоксальні, цікаві питання; уміння створювати проблемні ситуації; уміння стимулювати питання; сприйнятливості до нових ідей; творча сміливість; допитливість; спостережливість; здатність долати стереотипи; схильність до ігор; інтуїція; формування своєї творчої спрямованості; уміння ставити перед дитиною творчі завдання; розумова активність; кмітливість і винахідливість; прагнення здобувати знання, необхідні для виконання конкретної практичної роботи; педагогічна “зіркість”; працьовитість; здатність бачити загальне, головне в різних і різне в схожих явищах; уміння відступати від взірця, шаблону; здатність ставити під сумнів на перший погляд очевидне; уникати поверхових формулювань; уміння вникнути в проблему і водночас відірватися від реальності, побачити перспективу; відмова від орієнтації на авторитети; здатність побачити знайомий об’єкт із абсолютно нового боку, у новому контексті; відмова від категоричних думок, поділу на біле і чорне; готовність відійти від звичної життєвої рівноваги і стабільності заради невизначеності і пошуку; легкість асоціювання; здатність до оцінних думок і критичність мислення; готовність пам’яті; здібність до згортання операцій, узагальнення і відкидання неістотного; здатність побачити ціле раніше, ніж деталі; здатність поєднувати особисту творчість із творчістю учнів й інших учителів; здатність прогнозувати результат; здатність до публічного виступу; здатність до постійного зіставлення стандартних педагогічних прийомів і нетипових ситуацій; педагогічна уява (передбачення наслідків своїх дій); здатність прийняття самостійного рішення в несподіваних ситуаціях; здатність любити (професію, учнів, справу); особливої ролі набуває здатність до професійно-педагогічного самовдосконалення вчителя – найважливішого аспекту його педагогічної творчості.

Результатом такого широкого й ефективного розвитку комплексу якостей, необхідних для творчої діяльності, має стати самостійно створений (творчий) продукт. Творчість, індивідуальність виявляються хоча б у відступі від взірця.

Креативність – творчі можливості (здібності) людини, що можуть виявлятися в мисленні, відчуттях, спілкуванні, окремих видах діяльності, що характеризують особу в цілому. Креативність є найважливішим і відносно незалежним чинником обдарованості. Креативність визначається не стільки критичним ставленням до нового досвіту, скільки сприйнятливостю до нових ідей.

В. Кан-Калик, А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Фромм, Е. Босс у своїх працях зосереджують увагу на чинниках, що перешкоджають прояву креативності.

Р. Скульський у загальній формі спробував відповісти на питання, не що характерне, а навпаки, що несумісне з творчою діяльністю: скутий темперамент, постійне побоювання поривів і помилок, байдужість до успіху, що згодом спричинює професійний песимізм, визнання власної непридатності, розчарування у виборі професії і подальший перехід педагога в інші сфери діяльності. Одна із причин цього – недостатня підготовка до творчої діяльності майбутніх учителів. В. Козленко дійшов висновку, що боязкість і невпевненість у власних силах вбивають творче начало в людині, не залишають креативності шансів виявитися [17].

Ми проаналізували роботи вищеназваних авторів і зробили висновок, що розвитку педагогічної креативності перешкоджають: уникнення ризику; прагнення до успіху за будь-яких умов; жорсткі стереотипи в поведінці; конформність; несхвалення оцінки уяви, фантазії, дослідження; уподобання авторитетам; песимізм; визнання власної непридатності; розчарування в обраній професії; скутий темперамент; постійна боязнь поривів і помилок; байдужість до успіху; консерватизм.

Ситуація соціальної нестабільності, що породжує кризові зміни в житті людей, висувають підвищені вимоги до стійкості як щодо зовнішніх дій, так і щодо внутрішніх стресових симптомів.

Успішна реалізація способу вирішення проблемної ситуації можлива за умови подолання так званого антиінноваційного бар'єру.

Антиінноваційний бар'єр у діяльності вчителя зумовлений як його індивідуальними особливостями, так і соціально-психологічними рисами педагогічного співтовариства.

Отже, формування стійкості вчителя до зовнішніх подразників, а також уміння диференціювати їх стає важливим завданням педагогічної освіти.

Р. Тафель писав, що необхідно виростити нову породу людей – людей-імпровізаторів, людей, здатних приймати блискавичні, творчі рішення. Нам необхідно зрозуміти, що на сучасному етапі людина, яку ми звикли називати “умілою”, “підготовленою” або “розумною”, має інше трактування (наприклад, це, напевно, вже людина не тільки з багатим життєвим досвідом, а й та, яка наперед знає, як вирішити будь-яку проблему) [4].

З огляду на це, слід створити нову модель навчання, що показує, яким чином і в якій послідовності слід виховувати бажання і смак до креативної діяльності, а також уміння креативно мислити, зокрема:

1. Усвідомлення необхідності творчої (креативної) діяльності для саморозкриття особистості і для досягнення успіху, усвідомлення можливості творчого розвитку, вивчення особливостей творчої особи і вивчення основних характеристик творчого процесу.

2. Вивчення теорій креативності (Дж. Гілфорда, теоретичних поглядів Кестлера, Де Боно, Гордона).

3. Вивчення конкретних креативних технік, таких як “перенесення ідей”, “метафоричний зв’язок ідей”, “пошуки ідеального рішення”, “мозкова атака”, “ментальні карти”, “метод кластерів”, “синектика”, “морфологічні матриці”, “список визначень” тощо.

4. Застосування креативних здібностей вимагає заохочення нових інтересів, розширення досвіду, відвертості до сприйняття незвичайних ідей, створення умов для якнайповнішого використання всіх здібностей особи, включаючи і здібність до креативності.

Висновки. Проаналізувавши погляди на явище креативності вітчизняних і зарубіжних педагогів та психологів, ми дотримуємося думки, що креативність – це здатність людини до конструктивного мислення і поведінки, а також усвідомлення й розвитку свого позитивного досвіду. Креативність є складовою творчого потенціалу разом з іншими якостями, такими як інтелектуальні здібності, висока захопленість роботою. Креативність розглядається нами як життєво-активна потреба особи в перетворенні дійсності. На нашу думку, вона є інтеграцією різних якостей особи, що слід формувати. З огляду на вищезазначене, ми вважаємо, що креативність є інтегральною якістю, яка виявляється в інтелектуальній і соціальній сфері. Креативний педагог у процесі своєї діяльності виявляє себе творчо.

Аналізуючи психолого-педагогічну літературу, присвячену креативності, ми визначили ряд ознак педагогічної креативності. Ці ознаки, на нашу думку, можна вважати необхідними для організації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Аналізуючи проблему креативності, можна зробити висновок, що, як і раніше, невирішеним залишається питання діагностики і розвитку педагогічної креативності. Це досить актуальна проблема, і від її рішення залежить розвиток як окремого індивіда, так і соціуму в цілому.

Література

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. / І.Д. Бех. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.

2. Дружинин В.Н. Интеллект: структура, развитие, диагностика / В.Н. Дружинин // Психолого-педагогические аспекты многоуровневого образования. – Тверь, 1997. – Т. 9. – С. 64.

3. Зиверт Х. Тестирование личности / Х. Зиверт. – М. : Нолидж, 1997. – С. 54–60.

4. Ильин Е.П. Психология творчества, креативность, одаренность / Е.П. Ильин. – СПб. : Питер, 2009. – 448 с.

5. Кан-Калик В.А. Педагогическое творчество / В.А. Кан-Калик, Н.Д. Никандров. – М. : Педагогика, 1990. – 144 с.

6. Кузмина Н.В. Формирование педагогических способностей / Н.В. Кузмина. – Л. : ЛГУ, 1969. – С. 4–12.
7. Лук А.Н. Проблемы научного творчества / А.Н. Лук // Академия наук СССР. Сер.: Наука и технический прогресс. – М. : Наука, 1978. – 130 с.
8. Мелик-Пашаев А.А. Педагогика искусства и творческие способности / А.А. Мелик-Пашаев. – М. : Знание, 1980. – С. 4–8.
9. Молчанюк О.В. Проектування засобів оптимізації процесу навчання з природничих дисциплін у вищих навчальних закладах I–II рівнів акредитації : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / О.В. Молчанюк. – Х., 2005. – 188 с.
10. Моляко В.А. Психологическая система тренинга конструктивного мышления / В.А. Моляко // Вопросы психологии, 2000. – № 5. – С. 136–141.
11. Олах А. Творческий потенциал и личностные переменные / А. Олах. – М. : ИПИОН АН СССР. – 1984. – 20 с.
12. Паламарчук В. Від творчої особистості до нових технологій навчання / В. Паламарчук, С. Рудаківська // Рідна школа. – 1998. – № 2. – С. 52–62.
13. Пипп В. Свет твоего поведения / В. Пипп // Учительская газета. – 1984. – 27 ноября.
14. Поташник М.М. Как развивать педагогическое творчество / М.М. Поташник. – М. : Педагогика, 1987. – С. 12–14.
15. Сеница И.Е. Педагогический такт и мастерство учителя : пер. с укр. / И.Е. Сеница. – М. : Педагогика, 1883. – С. 83.
16. Сухомлинский В.А. Сто советов учителю: избр. произведения : в 5 т. / В.А. Сухомлинский. – К., 1979. – Т. 2. – С. 447–698.
17. Творчество и педагогика : матер. Всесоюзной науч.-практ. конф. – М., 1988. – С. 36–38.

ПРИХОДЧЕНКО К.І.

БАГАТОВИМІРНІСТЬ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН НОВОФУНКЦІОНАЛЬНИХ ВИХОВНИХ ВПЛИВІВ НА ОСОБИСТІТЬ

Суспільство як соціальне об'єднання людей може функціонувати та розвиватися лише за цілеспрямованої, систематичної та організованої роботи з виховання кожної особистості. Зупинка цього процесу – катастрофа для суспільства, внаслідок якої людина не змогла б піднятися до рівня особистості. Ще Я. Коменський зауважував, що зневага до виховання є кроком до загибелі людей, сімей, держав і всього світу. Тому виховання з погляду суспільного розвитку є провідною сферою діяльності як окремої людини, так і людської спільноти. Завдяки йому людство забезпечує свою безсмертність у соціальному розвитку.

Виховання дітей шкільного віку здійснюють у процесі навчання й виховної роботи в освітньому закладі та за його межами. Воно є цілісним процесом,